Sigurnost i privatnost na internetu

Pedagoginja: Suzana Rajković, prof.

Privatnost na internetu

Koliko je zapravo moguće očuvati privatnost na internetu, pogotovo na društvenim mrežama?

Privatnost svojih podataka u velikoj mjeri možemo sami kontrolirati s pomoću postavki koje sami određujemo.

Savjeti:

- ne prikazuj datum rođenja
- popis prijatelja neka je vidljiv samo prijateljima
- osobne informacije vidljive samo prijateljima

Autorska prava

Kada napišemo izvještaj, izradimo prezentaciju, snimimo fotografiju ili nacrtamo sliku, mi postajemo autori tog rada.

Autor je vlasnik svojeg djela i ima neotuđivo pravo raspolaganja njime. Stoga, bez dopuštenja autora ne smijemo se koristiti tuđim radovima.

Simbol © (Copyright) upozorava da je neko djelo zaštićeno autorskim pravom. Zato autorska prava valja shvatiti ozbiljno.

Creative Commons (CC)

Neki autori žele da se njihovo djelo besplatno koristi kako bi ljude obavijestili o svojim idejama, znanju, postignućima ili kako bi se promovirali.

Oni svoja djela označavaju Creative Commons (CC) licencijom. U njoj se unaprijed definiraju prava korištenja djela.

Informacijsko doba

Doba u kojem živimo često se naziva i informacijsko doba.

Često viđamo ljude kako se koriste pametnim telefonima, tabletima, prijenosnim računalima, itd.

Život postaje nezamisliv bez uporabe pametnih uređaja i interneta.

Prednosti uporabe računalnih tehnologija

- izvor je informacija
- internet potiče učenje
- velika mogućnost komuniciranja
- različite simulacije za učenje i zabavu
- razvijanje modernog gospodarstva
- e – učenje
- e – trgovina

Nedostatci uporabe računalnih tehnologija

- oduzima previše vremena – ovisnosti
- zanemarivanje uobičajenih životnih navika
- život u virtualnom svijetu
- ugroza zdravlja
- nepismenost, nesposobnost računanja
- nasilje

Računalna sigurnost

- Skup mjera i postupaka kojima se osiguravaju podatci pohranjeni u računalima naziva se računalna sigurnost.
- Obuhvaća zaštitu podataka od gubitka, oštećenja ili neovlaštena pristupa.

Krađa podataka

- Računalo možemo zaštititi na nekoliko načina. Jedan od njih je kreiranjem korisničkog računa za sebe i druge osobe.

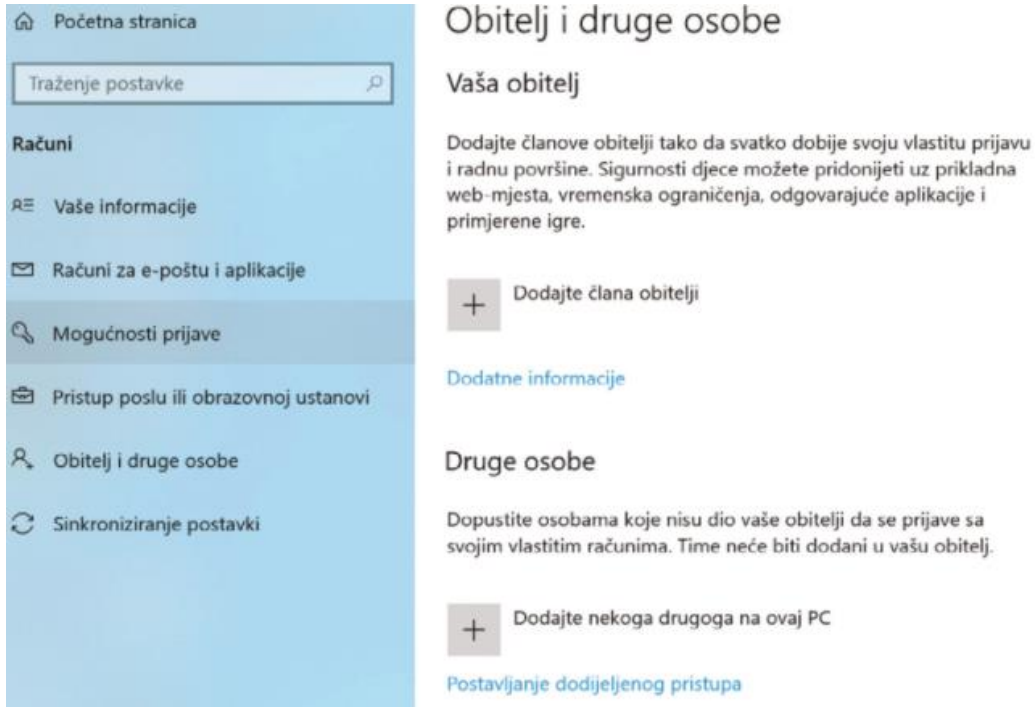

Maliciozni programi

Maliciozni program se pokreće na računalnom sustavu, bez znanja korisnika, kako bi učinio određenu štetu kao što je:

- oštećenje podataka
- krađa podataka
- neovlašteni udaljeni pristup
- primanje neželjene pošte (spam)

Vrste malicioznih programa:

- virusi
- crvi
- trojanski konji
- reklamni i špijunski alati

Računalni virus

Program ili dio koda koji je bez našeg znanja učitan u računalo i na njemu se izvršava.

Širi se tako da u druge programe unosi kopiju samog sebe te svaki program tako postaje virus.

Računalni crv

Program ili dio koda koji umnožava samoga sebe koristeći se računalnim mrežama kako bi se kopirao na druga računala.

Za razliku od virusa ne širi zarazu na druge programe, a glavna namjena mu je otežavanje rada mreže.

Trojanski konj

Zlonamjerni računalni program koji se lažno predstavlja kao program s korisnim svojstvima.

Radi tako da pokreće aplikaciju za udaljenu kontrolu i s pomoću nje šalje povjerljive podatke drugoj osobi (zaporke, brojeve kreditnih kartica, …)

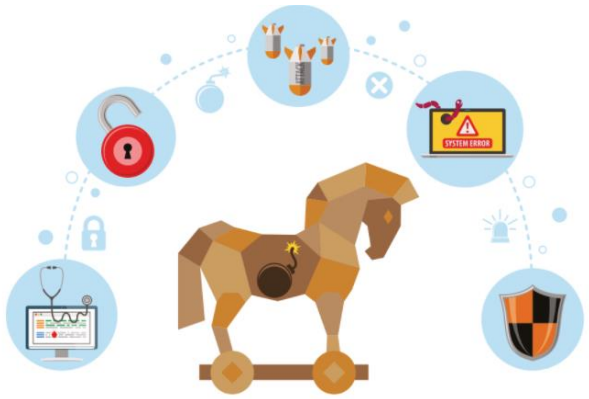

Reklamni i špijunski alati

Reklamni alat (adware) je program koji se samostalno učitava i prikazuje reklame ili oglase u obliku skočnih prozora.

Špijunski alat (spyware) je program koji se pokreće bez svjesnog znanja korisnika. Namjena mu je presretanje ili djelomični nadzor nad računalom.

Mrežna krađa identiteta (phishing) je vrsta prijevare putem elektroničke pošte. Pošiljatelj navodi primatelja na otkrivanje svojih osobnih informacija.

Zaštita računala

Zaštititi se možemo:

- instaliranjem **antivirusnog programa** – programa koji se koristi za zaštitu, prepoznavanje i uklanjanje malicioznih programa
- uključivanjem **vatrozida** (firewall) – mrežni uređaj koji nadzire, propušta ili odbacuje mrežni promet.

Savjeti IT stručnjaka

- preuzimajte datoteke samo s pouzdanih mrežnih mjesta
- ne otvarajte datoteke nepoznatog pošiljatelja
- redovito radite sigurnosne kopije vrijednih datoteka
- ne isključujte antivirusni program i vatrozid
- redovito ažurirajte antivirusni program, operativni sustav i sve aplikacije koje dolaze u kontakt sa sadržajima s interneta

Dijeljenje informacija na mreži

- vrlo je važno dijeliti informacije unutar zajednice ako želimo da zajednički projekt uspije
- važno je osigurati informacije od neovlaštene uporabe i objavljivanja
- sigurnost može biti ugrožena na više načina
- potrebno je biti odgovoran pri dijeljenju informacija

Zaštita elektroničkog identiteta

Jedan od oblika e – kriminala je **krađa identiteta.**

Neki od načina na koje se možemo zaštititi:

- paziti **kome** dajemo osobne podatke
- paziti **gdje** ostavljamo osobne podatke (društvene mreže i sl.)
- prilikom zbrinjavanja ili prodaje svog računala **ukloniti** tvrdi disk iz računala

Što je e-nasilje?

Nasilje preko interneta, u svijetu poznato kao cyberbullying, opći je pojam za svaku komunikacijsku aktivnost cyber tehnologijom koja se može smatrati štetnom kako za pojedinca, tako i za opće dobro. Tim oblikom nasilja među vršnjacima obuhvaćene su situacije kad je dijete ili tinejdžer izloženo napadu drugog djeteta, tinejdžera ili grupe djece, putem interneta ili mobilnog telefona.

Primjeri Cyberbullying-a:

- ✓ pisanje uvredljivih komentara
- ✓ dijeljenje osobnih podataka
- ✓ širenje i poticanje govora mržnje
- ✓ širenje prijetnji
- ✓ „provaljivanje” tuđih korisničkih računa

Sprječavanje e-nasilja i govora mržnje

Što je govor mržnje?

- usmeni ili pisani oblik neprihvatljivog govora koji otvoreno poziva na nasilje protiv pojedinca ili skupine (zbog nekog njezinog određenja)
- u govor mržnje ne spada dobronamjerna kritika ili izražavanje negodovanja

Primjeri govora mržnje:

- vrijeđanje nekoga na vjerskoj, nacionalnoj ili rasnoj osnovi
- crtanje simbola negativnog povijesnog konteksta
- izrada letaka s ponižavajućim sadržajima
- osnivanje grupe mržnje na mrežama

Pravila za sigurnost na internetu

Koristi složene lozinke i nikada ih ne otkrivaj

Koristi neobične i što kompliciranije lozinke za svoje račune, nikako datume rođenja ili očite nizove poput 12345678 i sl. Nikada ne šalji svoje korisničke podatke, PIN-ove i lozinke nepoznatim pošiljateljima, ni ako se predstavljaju kao institucije poput banke ili društvenih mreža kojima inače vjeruješ.

Pazi koje internetske poveznice otvaraš

Bez obzira tko ti poslao link, dobro razmisli prije nego što ćeš ga otvoriti. Za neke viruse dovoljan je samo jedan klik, a šire se baš tako što recimo tvoj prijatelj na Facebooku klikne na link i automatski ga pošalje tebi u inbox da on to čak ni ne zna! Budući da vjeruješ svom prijatelju i njegovim porukama, otvaraš poveznicu što aktivira njezino slanje tvojim prijateljima i zaraza se širi. Isto tako budi posebno oprezna pri otvaranju sumnjivih i nesigurnih stranica, pokretanju nepoznatih programa te otvaranju nejasnih e-mailova od sumnjivih pošiljatelja.

Oprezno koristi javna računala

Kad koristiš javno računalo, tvoja razina sigurnosti koju bi inače postigla na svom privatnom računalu značajno opada. Javna računala koristi samo za pretraživanje informacija bez ostavljanja podataka i povezivanja sa svojim računima poput elektronske pošte, društvenih mreža ili internet bankarstva. Što je javno dostupno je svima, pa tako i tvoji osobni podaci.

Dobro razmisli što objavljuješ

Trenutno društvene mreže vladaju našim načinom komunikacije sa svijetom i postalo je potpuno normalno objavljivati pregršt osobnih informacija te dijeliti detalje svog života bez puno razmišljanja. Kao što smo već napomenuli, ono što jednom objaviš na internetu, zauvijek ostaje dostupno drugim osobama, čak i kad to obrišeš.

Zato dobro razmisli prije objavljivanja bilo kakvog sadržaja na društvenim mrežama, a naročito se suzdrži od dijeljenja svojih ili tuđih osobnih podataka, navođenja svog punog datuma i mjesta rođenja, objavljivanja slika ili videa maloljetne djece i svojih osobnih dokumenta te adresa na kojima stanuješ ili boraviš. Vrlo oprezno prihvaćaj prijateljstva od nepoznatih osoba, a mudro bi bilo izbjegavati fotografije i snimke unutrašnjosti svog doma te otkrivanje vremena putovanja, godišnjih odmora i bilo kojih drugih razdoblja kad nećeš biti kod kuće.

Sigurnost djece na internetu

- Što se tiče sigurnosti djece na internetu, to je naročito osjetljiva tema jer su oni najugroženija skupina zbog svoje naivnosti i osjetljivog procesa odrastanja. Zato ih je potrebno od malih nogu educirati i upozoravati na negativne posljedice koje nosi neoprezno korištenje interneta.
- Istraživanja su pokazala kako polovina djece nikada ili gotovo nikada ne dijeli s roditeljima situacije koje su ih uznemirile dok su bili na internetu, stoga je od iznimne važnosti truditi se s njima uspostaviti odnos pun povjerenja od malih nogu ili ih usmjeriti na izvore gdje mogu pronaći razumijevanje, pomoć i podršku u svakom trenutku.
- U Hrvatskoj postoji nacionalni centar za sigurnost djece na internetu Centar za sigurniji Internet (CSI) koji ovoj problematici pristupa organizirano, stručno i iz različitih kutova - pedagoških, sociooloških, zakonskih, informacijskih, psiholoških, računalnih itd. Postojanje ovakvog centra omogućuje djeci, roditeljima i nastavnicima te svim ostalim korisnicima interneta da na jednom mjestu pronađu sve potrebne informacije kako bi se maksimalno zaštitili, ali i educirali kako najproduktivnije koristiti internet za svoj razvoj.
- Da zaključimo, internet je ogromna i kompleksna mreža koja se i dalje svakim satom sve više razvija što nam značajno smanjuje šanse da budemo potpuno zaštićeni i sigurni dok ga koristimo. Ipak, možemo obrazovati i sebe i svoju djecu o različitim opasnostima koje vrebaju na internetu te učiniti sve u našim mogućnostima da vrijeme provedeno na internetu bude edukativno, produktivno i zabavno.

Literatura:

- Moj portal 5 – Babić, Bubica, Leko, Dimovski, Stančić, Mihočka, Ružić, Vejnović
- Moj portal 6 - Babić, Bubica, Leko, Dimovski, Stančić, Mihočka, Ružić, Vejnović
- Moj portal 7 - Babić, Bubica, Leko, Dimovski, Stančić, Mihočka, Ružić, Vejnović
- Moj portal 8 - Babić, Bubica, Leko, Dimovski, Stančić, Mihočka, Ružić, Vejnović
- https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2019/09/Sigurnost-na-Internetu-1.pdf